

Skåne
Vemmenhögsk. M. 7114:1-5.
I. By sn.

uppl. av
O. Christofferson
inl. 1939-40.

Lågen om "den svältande pigan
Ester Jöns Däter." s. 1-5.

Den svältande pigan Ester Jöns Däter i Norra Åby vars underbara händelse låter som en saga. Hon levde i början av 1700-talet utan att förtära någon föda under flera år.

I Lunds Universitets bibliotek finnas flera lärde avhandlingar om detta egendomliga fall. Bland annat utgav en pastor vid namn Erik Roland år 1710 en skrift med den märkliga titeln. "Sannfärdig berättelse, Huru en Ung Piga i Skåne, Ester Jöns Däter benämd, uti Norra Åby. Södra Åby Socken, tre Mähl från Malmö hafver nu på sjunde Åhret lefvat utan den aldra ringaste Mat eller Dryck." Denna skrift finnas numera knappats att få tag i ej ens i allmänna bibliotek. Det omtalas att Ester Jönsdotter tjenade hos en mjölnare i byn. Hon hade på nyåret 1703 varit i Södra Åby kyrka och åhört predikan vari prästen på ett drastiks sätt skildrat de lidande som troende Guds barn hade att genomgå för att undfå evigt liv och salighet. Så snart hon var kommen hem föll hon i stor ängslan och bekumrade sig djupt över dessa spørsmål. Dagen efter gjorde hon husbonden sällskap till Malmö, men vid återresan var hon så svag att hon knappats kunde gå och sade sig känna liksom om hon hade en isklump på ryggen, varav hon blev mycket alternerad. Himkommen hade hon ej smak för mat utan kände leda när hon skulle äta och ville endast förtära något lite vassla och mjölk. Snart blev hon så matt och svag att hon ej längre kunde hålla sig uppe. Hon kom därför att ligga på en träbänk som var placerad i stugans hörn der hon blev liggandes under ett halft års tid. Hon kände under tiden stor ångest samt sveda och värk.

Ortsbefolkningen kommo ofta till henne medhavande godsaker och annat men hon ville ej taga och äta derav. Till sist beslöts att söka ortens kloka för att av dem få något råd till bot och bättring men ingen ting halp. Men så hände det sig att en dag vid solnedgången kom det en Guds ängel på besök hos Ester. Denna Guds ängel, sade Ester såg ut att vara en fyra år gammal hon förmanade henne att med tålamod ännu en liten tid bära det kors som Herren henne hade pålagt. Sen skulle allt vända sig till det bättre. Som ett tecknen sade ängeln skulle en skinande klar stjärna på himmelen visa sig för henne, och denna stjärna skulle under avtnarna lysa för henne och de närvarande som om det varit den klaraste dag. Ester såg sedan varje natt under de följande åren denna stjärna men ingen av de närvarande kunde se densamma.

I början av november i året 1710 besökte Roland den sjuka och stannade hos henne så länge tills det börjat mörkna. Då säger Roland "kom plötsligt som en ljungeld stjärnan och stod för henne icke kunde jag se stjärnan -- men en särdeles alternation och likasom ett bävande kom uppå mig i samma stund, ity jag såg hur pigan själf i ett ögonblick altererade sig och helt och hållet, så till sägandes förändrades. Hon lyfte genast upp sin andakt, bedjande med ganska stort nit och iver, samt lovade Gud." varefter hon dånade bort. Då hon uppvaknade undrade hon om Roland hade sett stjernan då han svarade Nej utbrast hon "men det kan icke vara möjligt att i henne icke sett," varför hon bad till Gud att så måste ske. Roland stannade kvar hos henne hela natten utan att tända något ljus så att det för honom var alldeles mörkt i rummet men så ej för Ester, som såg och sade var han lagt sin avtagna fingerring och en liten nyckel. Han lämnade henne som prof en gulddukat och en half karolin av silver. Hon sade utan vidare i vilken hand hon höll den röda eller vita pängen. Vid sina ofta flera gånger dagligen svimningar hade hon en hel del märkliga syner då hon såg en hel del saligen avsomnade bekanta och dessutom undervisa Gudfader henne att läsa bibeln.

Församlingens dåvarande kyrkoherde Johan Johansson ingav år 1707 till Konsistorium i Lund en berättelse om denna Ester Jönsdåter och han säger däri, att Ester, som då var 25 år gammal, legat till sängs i fyra och ett halft år. I början av hennes sjukdom hade varje dag så mycket blod flutit ur hennes näsa, "som det finnes i två människor. Dock, detta är mer förundringsvärt, att ehuru väl hon i 3 $\frac{1}{2}$ år aldrig njutit så mycken mat och dryck, som ett litet barn en resa kunde mättas av, så är hon på dess kropp och lemmar så fast att taga på och så trevelig, som hon väl kunde förtära. Hennes nagler på händer och fötter växa icke, utan äro så mjuka, som på ett nyfödd barn. Det är icke en dag hon ej över 200 resor faller bort, som om hon voro ganska död, men kommer sig åter före igen. Aldrig skall man höra någon otålighet eller otillbörlighet av hennes mun, utan hon är så förnöjd med sin Gud som någon själ på jorden kan vara." Prästen slutar sin berättelse med: "att den nådefulla Guden visat i denna människan ett särdeles prov på sin stora allmakt, och var och en som henne ser, ser en rätt gudsfuktans och tålamods spegel."

Till och med biskopen Jesper Svedberg i Skara som av en ung student Petrus Gudheimus i Lund började att intressera sig för det märkliga med pigan av Norra Åby och omtalade händelsen i sin bekanta predikosamling "Guds Barns Heliga Sabbats Ro." Professorn Johan Jäacob Döbelius vid Lunds universitet sände flera olika unge medicine studius till Ester Jöns Datters sjukläger för att undersöka sjukdomen och konstatera om fastandet var en verklighet. Professor Döbelius skrev derom en fransk avhandling till en fransk tidskrift.

Husbondefolket tröttnade att hafva en sjuklig som inte såg ut att förbättras varför hon förflyttades till en annan plats der hon vårdades av en korporal vid namn Bredberg. Då det fortsatt en tid steg den sjuka pigan oförmodat upp från sitt sjukläger och rymde till Karlshamn, der hon till sist uppspårades. Korporalen som blivitt kvar togs i förhör av häradsdommaren och inför denna erkände han att den sjuka pigan innan långt skulle bli moder. I september födde Ester Jöns dåter ett flickebarn som var både frist och vid gott hull. Korporalen lovade att äkta pigan som han också gjorde.

Saken var dermed icke slut ty det blev föremål för en längre rannsaking vid vemmenhögs häradsrätt, vilken förklarade sig icke finna att något bedrägeri förelåg. Hofrätten måste också taga förhållandet under omprövning. Innan denna yttrade sig vände de sig till den bekanta läkaren assessor Block för att få hans utlåtande vilket finnas i riksarkivet iblad Skoklostersamlingarna. Assessor Blocks utlåtande lyder bland annat sålunda: "Att bemälta Ester verkligen i några fastat haver, då så många edliga vittnen detta besvurit vedertaga i synnerhet som man i historien ganska många exempel av slika fastor finner, den man icke förneka kan. Såvida man icke all historia vill förkasta, men att sådana fastor av de flesta för mirakel och betydande tecken utropande kan jag så mycket bifall gifva, som de synas på följande sätt kunna naturligen explueras, nemligen att då Gud i första skapelsen gav djuren och i första hand människan liv, gav han henne ock åtskilliga instrumenter såsom hjärta, hjärna och lungor vilka genom deras besynnerliga rörelser kringdela skulle till de öfriga blodet och livsandarna uti vilken rörelse continuation detta lekamliga livet består. Men som blodet och livsandarna förmedelst den stadiga cirkulation och de många i kruppen varande digertioner, kunna förminskas, skingras och utdödas, så har skaparens heliga försyn förordnat två slags medel eller föda, dem att underhålla, nemligen den synliga mat, som man genom munnen tuggar och

den osynliga, som man genom andedräkten undfår ur luften, i vilken en besynnerlig spis förborgad ligger, vilken man för en Guds stora hemlighet hålla bör såsom för livet nödvändigare än den grova maten, som klarligen synes av Esters och fleras fasta, vilka alla utan mat men icke utan luft, leva kunnat. - - - Enligt doktor Svedbergs relationer sover denna piga aldrig. Detta har hon ock sagt för ett trovärdigt vittne sekreteraren Lars Dahlman. Uti ransakningen står, att hon sex å åtta gånger, ibland oftare, avdånar, i herr biskop Svedbergs relation att hon 30 resor ligger mer eller mindre andelös. Vad skall man tro härom och vad skall man icke göra för sig själv att statuera ett rykte som varit profitabelt 8 å 10 år? Att hon säger säger sig vara satt i världen till en dubbel spegel, Guds barn till en stor betänkning, och världens barn till försmädelse, bör icke alamera en, som ej är så lättrogen som en gulgus. Oss synes som hon endast voro frossare och drinkare en spegel, vilka därav sluta kunna, att man rätt länge kan leva utan att behöfva slösa, ja, att visa dem, att när menniskan icke allenast lever av mat och dryck, utan och av luften, eller för att tala med biskop Svedberg, av vart och ett ord som går av Guds mun. Samt att det är nog undersamt, att vår Ester har kunnat som föregives, framföda ett välskapat, fullgånget foster, vilket antingen är ett stort fenomen eller också ett bedrägeri. Om stjärnan, som varje afton synts Ester allena, haver jag den tanken att detta sannolikt varit en fantasi. Vad för underliga och efter utverkes tycke gudomliga apparationer prästdottern Margaretha i Kumla och Nerike år 1627 eller 28 samt jemväl huru gudeligt hon predikade, torde nogsamnt vara bekant. Att hon haft leda för föda förstår man därav, att då en av åskådarna stucket henne en bit socker i munnen, har hon fallet uti svimning. Föräldrarna, som tillspordes om denna Esters första fasta, hava givet sådant besked att då hon sju år tillförene haft en svår sjukdom, erhöll hon leda för mat, så att hon tre å fyra dyng intet njutit, sedan har hon tagit litet mjölk samt därefter åter fastat 6 å 7 dagar och sedan fyra i detta elände uthärdat. Hur hon alldeles ingen mat eller dryck lida kunnat, uti vilken matleda hon i många år continerat. Här i Norrköping lever ännu en person, en kvinna vid namn B.H.D. som för några år sedan var helt från vettet, men blev på samma sätt som Ester kurerad och botat."

Ester Jöns Däter gick alldeles fri från lagliga efterräkningar. Det berättades av de gamla att hon levde och tridfdes väl sen hon bli-

vit gift varefter hon ej skulle haft kännelsen av den gamla sjukdomen. Det är märkeligt att sägnen om henne kunnat leva kvar på orten lika dan som den i början av 1700-talet antecknades. Far och andra som omtalade händelsen efter de gamlas berättelser sade att hon blott "vattigjordhed forr ad byafolket skulle bära god mad ti dem som hon åd ov om nätterna."

Ett liknande fall har inträffat i Stenbäck Skurups socken för en 70 år sen vilket omtalades för mig 1938 av tvenne personer som själva sett en flicka som legat till sängs i flera år utan att vara sig äta eller dricka något vidare. Hon var så mager att det blott var skinn över ben sade mina berättare. Iblann blev likväl den högra armen så tung som bly så att modern icke kunde löfta den samma. Senare kördes hon ute i fria luften i en liten barnvagn av en manlig person tills hon blev i grosess varefter blev kry och rask sade mina berättare.

Originaluppteckningarna
ha 12 sidor.

Landet pigan Ester Jöns Däter.
i ^{Norra} Södra Åby vns underbara handlingar
lärer som en saga. Hon levde i början
av 1700-talet utan att förtära någon föda
under flera år.

I Lunds universitets bibliotek finns flera
lärde avhandlingar om detta egenartade
fall. ^{Bland annat utgives en} ~~En~~ pastor vid namn Erik Boland
är 1710 en skrift med den märkliga
titeln: "Sannfärdig berättelse, huru en
Ung Piga i Skåne, Ester Jöns Däter
benämnd, uti Norra Åby. Södra Åby
Söckm, tre Mål från Malmar hälsar
på Sjunde Åkret lefvat utan den allra
ringaste Mat eller Dryck". Denne skrift
finns numera knappast att få tag i ej ens
i de allmänna bibliotek. Det omtalas att
Ester Jönsdatter Tjenade hos en nyförelse i
Lyn. Hon hade på nyåret 1703 varit i
Södra Åby kyrke och åhört predikam vart prä-
sten på ett drastiskt sätt skildrat de lidande
som troende Guds barn hade att genomgå
för att undfå evigt liv och salighet. Så

2/ snart hon var kommen hem fäll hon
 i stor ångslan och bekymrade sig djupt
 över desse spösmål. Sagen efter ymnad
 hon husbanden sällskap till Malmö, men vid
 återresan var hon så svag att hon knap-
 pat kunde gå och sade sig känna liksom om
 hon hade en isklump på ryggen, varav hon
 blev mycket alternerad. Slinnkommen hade
 hon ej smak för mat utan kände ledan när
 hon skulle äta och ville endast förtära något
 lite vassla och mjölk. Snart blev hon så
 matt och svag att ^{hon} ej längre kunde hålla
 sig uppe. Hon kom därför att ligga på en
 träbänk som var placerad i ~~ett~~ stugans
 hörn där hon blev liggandes under ett halft
 års tid. Hon kände under tiden stor ångest
 samt sveda och värk.

By Ortsbefolkningen kommo ofta till henne
 med karande gudsaker och annat men hon
 ville ej ta och äta deras. Till sist beslöt
 att åka söka ^{ortens} ~~en~~ blaka för att av dem få
 något råd till bot och bättring men ingen
 tillgaf hjälp. Men så hände det sig ^{en dag} att vid
 salnedgången kom dit en Guds ängel på

3/ på besök hos Ester. Denne Guds ängel,
sade Ester så ut att vara en fyra år gammal
hon förmanade henne att med Tålmodighet an-
nu en liten tid bära det kors som Herren
henne hade pålagt. Sen skulle allt vända
sig till det bättre. Som ett tecken sade ängeln
skulle en spinnande klara stjärna på himmelen
visa sig för henne. och dessa stjärnor skulle
under artnarna lyse för henne och de när-
varande som om det varit den klaraste
dag. Ester såg sedan varje natt under de föl-
jande åren denna stjärna men ingen av de när-
varande kunde se den samma.

I början av ^{november i året} 1710 besökte Bolund den
sjuka och stannade hos henne så länge till
det började mörkna. Då säger Bolund
"som plötsligt som en ljungeld stjärnan
och stod för henne. Rike kunde jag se stjär-
nan -- men en särdeles alternation och liksom
som ett bärnande kom uppå mig i samma
stund, ity jag såg hur pigan själ i ett ögon-
blick altererade sig och helt och hållet, så till-
sägandes förändrades. Hon lyfte genast upp
sin andakt, bedjande med ganska stort nit

4/ och iver, samt lovade Gud." varefter
hon dånade bort. Så hon uppvak-
nade undrade hon om Roland hade
sett stjärnan. Då han svarade Nej ut-
brast hon "men det kan icke vara
möjligt att i henne icke sett." var-
för hon bad till Gud att så måte ske.

Roland stannade kvar hos henne hela
natten utan att tända något ljus så
att det för honom var alldeles mörkt i rum-
met men så ej för Eter. som såg och sedan
var han lagt sin avtagne finger ring och
en liten nyckel. Han lämnade henne som
prof en ~~guld~~ gulddukat och en half
karolin av silver. Hon sade utan vidare
i vilken hand hon höll den röda eller vita
pängen. Vid sina ofta flere gånger dyp-
lig svimningar hade hon en hel del märk-
liga syner. Då hon såg en hel del saligen
avsommade bekanta och dessutom under vis-
Gudfader henne att läsa bibelen.

För samtlingens dåvarande kyrkoherde
Johan Johansson ingav år 1707 till Konsi-

5 Historium i Lund ^{N. 7114:5} en berättelse om den
Ester Jönshåter och hon säger där
att Ester, som då var 25 år gammal, be-
göt till söngs i fyra och ett halft år.
I början av hennes sjukdom hade
varje dag så mycket blod ~~flöt~~ flu-
tet ur hennes näsa, "som det finnes i
i två människor". Dock, detta är
mer förundningsvärt, att ehuru väl hon
i $3\frac{1}{2}$ år aldrig njöt så mycket
mat och dryck, som ett litet barn en res,
kunde mättas av, så är hon på dess kropp
och lemmar så fast att taga på och så
trevelig, som hon väl kunde förtäro.
Hennes naglar på händer och fötter
vaka ike, utan äro så mjuka, som på
ett nyfödd barn. Det är ike en dag
hon ej öfver 200 resor faller bort, som
om hon vore ganska död, men kommer
sig åter före igen. Aldrig skall man
höra någon otålighet eller otillbörlig-
het av hennes mun, utan hon är så

6 förenöjd med sin ^{N^o 7114:6} Gud som närmast gäst
på jorden kan vara. Prästen sluter
sin berättelse med: "att den nådefulla
Guden visat i denne människan ett
särdeles prov på sin stora allmakt
, och var och en som kommer, ser en
rätt gudsfruktans och Talmads spegel".

Så och med biskopen biskopen Jesper
Svedberg i Skara som av en ung student Pe-
trus Gudhemius i Lund började att in-
teressera sig för det märklige med sigen av
Norra Abg och omtalade händelsen i sin
bekanta predikossamling "Guds Barm-
hertiga Sabbats Ro". Professorn
Johan Jacob Söbelius vid Lunds universi-
tets sände flere olika unge medicins studien
till Ester Jöns datters sjukläger för att
undersöka sjukdomen och konstatera om
fattandet var en verklighet. Profes-
sor Söbelius skrev derom en fransk
avhandling till en fransk tidskrift.

Husbondsfolket hade berättade att de hafva

7 på en sjuklig sjukling som inte såg ut
att förbättras varför hon förflyttades till
ett annat en annan plats där hon vårdades
av en korporal vid namn Bredberg. Så det
fortsatt en tid steg fläkt den sjuka pigan
oförmodad upp från sitt sjukläger och ryg-
de till Karlskrona, där hon till slut upppe-
rades. Korporalen som blivit kvar togs
i förhör av häradshövdingen och inför denna
erkände han att den sjuka pigan inom långt
skulle bli moder. 7 september föddes Ester
Jons dotter ett flicka barn som var både
fritt och vid gott holl. Korporalen lara-
de vid förhöret att äkta y pigan som han också
gjorde.

Saken var dermed icke slut ty det blev för-
mål för en längre rannsakning vid vem-
menhögshäradshövdingen, vilken förklarade
sig icke kunna finna att något bedrägeri
förelåg. Högriätten måste också taga förhål-
landet under omprövning. Men denna öfver-
de sig vände de sig till den bekante läkaren

8/ ^{N. 7114:8}
assessor Block för att så hans uttö-
lande vilket finnes i rikserbjudet i bland
skoklastersamlingsarna. ^{Assessors} (Blocks uttalande
lyder bland annat sålunda: "Att bemärkte
Efter verklig i några fästet haver, så
så många edliga vittnen detta betruvit
vedertaga i synnerhet som man i historien
ganska många exempel av slike fästet finner,
den man icke förneka kan. Såvida man
icke all historia vill förkasta, men att så-
dana fästet av de flesta för mirakel och
betydande tecken utropande kan jag så-
mycket bifall gifva, som de tygas på följande
de sätt kunna naturligen explueras, nemligen
att så Gud i första skapelsen gav djuren
och i första hand människan liv, gav han
henne och åtskilliga instrumenter såsom
hjärta, hjärna och lungor vilka genom deras
betydande rörelser bringade skulle till
de öppna blodet och livsänderna uti ut-
om rörelse continuation detta lekamliga
livet består. Men som blodet och livsänderna
förmedlet den stadiga cirkulation och de

9 M. 7114:9
många i krappin varande ~~de~~ digestioner
, kunna förminskas, spigas och utsläpas
, så har skaparens heliga försyn förordnat
två slags medel eller föda, den att underhål-
la, nämligen den synliga mat, som man genom
munnen tuggar och den osynliga, som man genom
andedräkten andfar ur luften, i vilken en
betydningsfull spis förborgad ligger, vilken man
för en Guds stora hemlighet hålla bör såsom
för livet nödvändigare än den grova maten
, som blarligen synes av Eaters och fleras
faste, vilka alla utan mat men icke utan
luft leva kunnat. --- Enligt doktor Svedbergs
relationer sover denne pige aldrig. Detta har
hon och sagt för ett trovärdigt vittne sekre-
terern Lars Dahlman. Ut i ransakningen
står, att hon sex å åtta gånger, ibland ofte-
re, andämnar, i herr biskop Svedbergs
relation att hon 30 resor ligger mer eller
mindre andelös. Vad skall man tro härom
och vad skall man icke göra för sig själv
att statuera ett rykte som varit profita-
belt 8 å 10 år? Att hon säger sig vara satt i värld-
den till en dubbel spegel, Guds barn till en
stor betänkning, och världens barn till för-

10 ^{Nr 7114:10.} mädelse, bör icke alarmera en, som ej är
så lättrogn som en vulgus. oss synes som
hon endast vore frassare och drickare en
spejel, vilken lärar sluta kunna, att man
rätt länge kan leve utan att behöfva slösa
ja, att visa dem, att när människom icke
allena lever av mat och dryck, utan och av
luften, eller för att tala med biskop Sved-
berg, av vart och ett ord som går av Guds
mun. Samt att det är nog underligt, att vår
Ester har kunnat som föregives, framföra ett väl-
skapat, fullgånget foster, hvilket antingen är ett
stort fenomen eller också ett bedrägeri. Om stjär-
nan, som varje afton syns Ester allena, haver
jag den tanken att detta sannolikt varit en fan-
tasi. Vad för underliga och efter utverkes
tycke gudomliga apparationer prästdottern
Margaretha i Kumla och Nerike år 1627 eller
28 samt jemväl huru gudeligt ~~for~~ hon pre-
dikade, torde nog samt vara bekant. Att
hon haft leda för föda förstår man därav
att då en av askäderna stucket henne en bit
socker i munnen, har hon fallit uti svimning.
För äldre, som tillspordes om denna Esters

// första faste, hava givet sådant besked
 , att då hon nu är tillförene haft en viss
 sjukdom, erhöft hon leda för mat, så att hon
 tre å fyra dygn intet nyttit, sedan har hon tagit
 litet mjölks samt därefter åter fastat 6 å 7 dagar
 och sedan fyra i detta slände utkrädat, hvar hon
 alldeles ingen mat eller dryck lida kunnat
 , uti vilken mat leda hon i många år con-
 tinerat. Här i Norrköping lever ännu en
 person, en kvinna vid namn B. H. D., som för
 några år sedan var helt från vettet, men
 blev på samma sätt som Ester kurerad och
 botad.

Ester fins Ester gick alldeles fri från
 lagliga efteraktningar. Det berättades
 av de gamle att hon levde och trufdes
 väl sen hon blivit gift varefter hon ej
 skulle haft kännedom av den gamla
 sjukdomen. Det är märkligt att sägna
 om henne kunnat leva kvar på orten li-
 ka dan som den i början av 1700-talet antogs
 nadel. För och andra som ontalade händelsen efter de
 gamlas berättelser sade att hon blott ropade "ve till jord-
 hed för att bysalken skulle vära godmod till dem
 som hon ^{var} ad som nätterna."

Ett liknamnde fall har inträffat i Stenbäck
Spurup socken för en 70 år sen vilket omtalades
för mig 1938 av ^{tvänne} personer som ^{högst} ijlles
sett en flicka som legat ^{långt} flera år uten
att vara sig äta eller dricka något vidare.
Hon var så mager att det blott var skin
över ben sade min berättare. Iblenda
blev tipsat den högre grann så lång som
bly så att modern inte kunde lästa den
samma. Senare skulle hördes hon ute i
fris luften i en liten barn vagn av en
manlig person tills hon blev ~~kurerad~~ lik-
~~som Ester fris. Sätter~~ ver efter hon också
~~blev frisk och duktig. i~~ grodss varefter
blev kry och rask sade min berättare.